

УДК 332.122:316

ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

*М. Ступень, д. е. н., Н. Шнік, к. е. н.
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Сьогодні під час обговорення змін у сільській місцевості найчастіше зачіпаються питання економічного, людського та сталого розвитку. Регіональний, сільський та економічний розвиток традиційно характеризуються економічними і матеріальними показниками добробуту селян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, у 90-х роках минулого століття у своїх щорічних звітах про людський розвиток ООН запровадила ширшу його концепцію, намагаючись таким чином привернути увагу до важливості нематеріальних показників, зокрема тривалості життя та освіти. Ця концепція означає, що поліпшення ситуації можливе за умов урахування не лише економічних показників, а й ситуації в суспільстві (соціальної сталості) та стану довкілля (екологічної сталості).

Сьогодні вже відомо, що завдання класичної аграрної (сільськогосподарської) політики суперечать основним принципам сталого сільського розвитку. Практика довела, що аграрна політика майже ніяк не позначається на економічних аспектах сільського розвитку, при цьому екологічні наслідки її реалізації для сільських територій є, як правило, негативними. Отже, виникає потреба в розробці політики, яка враховувала б соціально-економічні та екологічні аспекти сільського розвитку, підтримуючи рівень життя і доходів вітчизняних виробників, використовуючи при цьому екологічно орієнтовані виробничі методи, які забезпечують споживачів якісними продуктами, а сільські громади – якісним, диверсифікованим середовищем проживання.

Жителі села одні з перших зіштовхнулися з безробіттям, різким зниженням доходів, наслідками погіршення екологічної ситуації. Одна з причин такого становища полягає в тому, що раніше розвиток і підтримка соціальної сфери в сільській місцевості покладалися переважно на сільськогосподарські підприємства. На етапі реформування економіки всі об'єкти соціальної сфери були передані на баланс місцевим органам влади, які з певних причин не в змозі їх фінансувати.

Постановка завдання. Наше завдання полягає в поглибленому дослідженні питань, пов'язаних з ефективним функціонуванням організаційно-економічного механізму соціальної сфери села в умовах недостатнього інформаційного забезпечення, а також нестабільності параметрів соціально-економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Соціальна сфера села має функціонувати не відокремлено від інших сфер економіки. Це означає, що організаційно-економічний механізм її функціонування повинен мати якість, які притаманні всім господарським механізмам.

У процесі комплексного економічного аналізу стану соціальної сфери сільської місцевості виявлено основні чинники, що впливають на її розвиток та формування соціального потенціалу. До них належать:

- *економічний* – збільшення фінансування об'єктів соціальної сфери за рахунок державного бюджету, коштів підприємств матеріального виробництва;

- *інституціональний* – підвищення рівня законодавчої стабільності та ріст кількості груп захисту інтересів сільського населення;

- *стан навколишнього агроприродного середовища* – підвищення екологічної безпеки агрогосподарювання та виробництво екологічно чистої агропродукції;

- *науково-технічний прогрес* – прискорення НТП у сільському господарстві та соціальній сфері, посилення державного контролю за технологічними змінами;

- *демографічний* – зростання рівня освіти та кваліфікації;

- *соціально-суспільний* – стабільність соціальних гарантій і підвищення престижності проживання в сільській місцевості.

Усі ці чинники дають змогу окреслити основні складові організаційно-економічного механізму регулювання соціальної сфери сільської місцевості.

Організаційно-економічний механізм розвитку соціальної сфери села є цілісною структурно-функціональною системою зв'язків і відносин відповідних форм і методів управління соціальним розвитком села, за допомогою яких здійснюється узгодження економічних, соціальних та екологічних інтересів підприємств агропромислового комплексу, місцевих органів влади та жителів сільської місцевості.

Оскільки чинники управління та регулювання соціального розвитку мусять мати економічну, організаційну та правову основу, то комплексний організаційно-економічний механізм функціонування соціальної сфери повинен формуватися у вигляді системи механізмів, що враховують усі ці аспекти.

Організаційно-економічний механізм функціонування соціальної сфери села охоплює такі основні групи механізмів:

1. Фінансово-кредитні механізми, які визначають джерела фінансування соціальної сфери села та фінансово-кредитні умови підвищення ефективності її діяльності;

2. Механізми планування, які передбачають планомірний розвиток соціальної сфери села як на рівні регіону, так і на рівні району, а також окремого сільського населеного пункту;

3. Організаційні механізми, які передбачають оптимізацію структури соціальної сфери залежно від демографічних, економічних, екологічних, соціально-психологічних тенденцій кожного населеного пункту;

4. Механізми управління соціальною сферою, які базуються на удосконаленні органів управління соціальним розвитком села та поєднанні способів і методів управління на різних ієрархічних рівнях сільського розвитку.

Отже, організаційно-економічний механізм підвищення ефективності діяльності соціальної сфери села в умовах формування ринкових відносин спрямований на практичну реалізацію стійкого, екологічнобезпечного розвитку

агропромислового комплексу та стимулювання розвитку соціального потенціалу сільської місцевості.

Формування нового економічного механізму ефективного функціонування соціальної сфери села на основі розробленого комплексу організаційно-економічних принципів передбачає не лише зміну пропорцій перерозподілу грошових ресурсів між сільською та міською місцевістю, а й перегляд усієї сукупності засобів і способів регулювання з метою покращання її розвитку. Підвищенню ефективності роботи соціальної сфери сприяють спеціальні правові акти та нормативні документи, які формують систему соціально-економічних відносин на селі. Однак ці документи не охоплюють усієї розмаїтості питань соціально-економічного розвитку села, оскільки останні потребують регулювання й іншими правовими актами, які встановлюють порядок формування і використання бюджетів усіх рівнів.

Ще одним важливим механізмом, який впливає на збалансований розвиток соціальної сфери, є забезпечення ресурсами. Необхідною умовою вирішення основних фінансово-економічних проблем розвитку соціальної сфери в період реформування економіки є процес формування і використання загальнодержавних грошових фондів. Їх призначення – сприяти задоволенню сукупних відтворювальних суспільних потреб, а також потреб окремих громадян, оскільки ринковий механізм не в змозі зробити це повною мірою.

Кошти, необхідні для утримання об'єктів соціальної сфери, до місцевих бюджетів надходять нерегулярно, а отже, розвиток соціальної сфери і відповідно рівень задоволення потреб сільського населення перебуває в критичному стані.

Одним зі шляхів вирішення окресленої проблеми є створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, малого бізнесу в соціальній сфері, пов'язаного з наданням платних послуг.

Аналізуючи основні складові фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери, ми визначили структурно-функціональну схему фінансово-кредитних механізмів функціонування соціальної сфери села, а саме: розвиток підприємництва в соціальній сфері; підвищення платоспроможного попиту сільського населення; стимулювання та підтримка розвитку сільськогосподарських підприємств; ресурси державного бюджету; ресурси місцевого бюджету; приватні та іноземні інвестиції в соціальну сферу; кошти благодійних фондів.

Висновки. Запропоновані механізми розвитку соціальної сфери села націлені на регулювання соціально-економічних процесів у сільській місцевості та збільшення рівня добробуту сільського населення. Підходи до вирішення соціально-економічних проблем сільського розвитку повинні органічно базуватися на організаційно-адміністративних і ринкових методах управління.

Бібліографічний список

1. Мішенін Є. В. Соціально-економічні та фінансові проблеми сталого сільського розвитку : монографія / Є. В. Мішенін, Р. П. Косодій, В. М. Бутенко. – Суми, 2011. – 334 с.

2. Борейко В. І. Державне регулювання соціально-економічного розвитку (теорія, методологія, проблеми) : монографія / В. І. Борейко. – Рівне : НУВГП, 2008. – 379 с.
3. Корецький М. Сучасні напрями економічної діяльності держави в аграрному виробництві розвинутих країн / М. Корецький // Вісник УАДУ. – 2001. – № 2, ч. II. – С. 107–115.
4. Національна програма соціально-економічного розвитку на період до 2010 року «Україна – 2010». – К., 1999. – 81 с.
5. Прокопа І. В. Виробнича сфера села і сільське життєве середовище / І. В. Покопа, Д. О. Мотруніч, Л. О. Шепотько ; НАН України, Ін-т економіки. – К., 2001. – 119 с.

Ступень М., Шпик Н. Основні механізми розвитку соціальної сфери сільської місцевості

Показано зміст соціальної сфери як складової сфери економіки. Перелічені основні механізми функціонування соціальної сфери. Наведена характеристика центрів розвитку соціальної сфери сільської місцевості.

Ключові слова: соціальна сфера, сільська місцевість, механізми розвитку, чинник впливу.

Stupen M., Spik N. Main mechanisms of social sphere development of rural areas

The content of social sphere as an integral part of the economy is highlighted in the article. Main mechanisms of social sphere functioning are cleared up. The characteristics of some centers of social sphere development of rural areas are suggested.

Key words: social sphere, rural areas, mechanism of development, factors of influence.

Ступень М., Шпик Н. Основные механизмы развития социальной сферы сельской местности

Раскрыт смысл социальной сферы как неотъемлемой сферы экономики. Перечислены основные механизмы функционирования социальной сферы. Дана характеристика центров развития социальной сферы сельской местности.

Ключевые слова: социальная сфера, сельская местность, механизмы развития, фактор влияния.